

Köroğlu, A. H. (2018). Kitap İnceleme: Yâ Kebîkeç-Mecmualar Arasında / Yaz: Köksal, M.F.
Ulusallararası Folklor Akademi Dergisi. Cilt:1, Sayı:2, 249-256..

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 28.06.2018

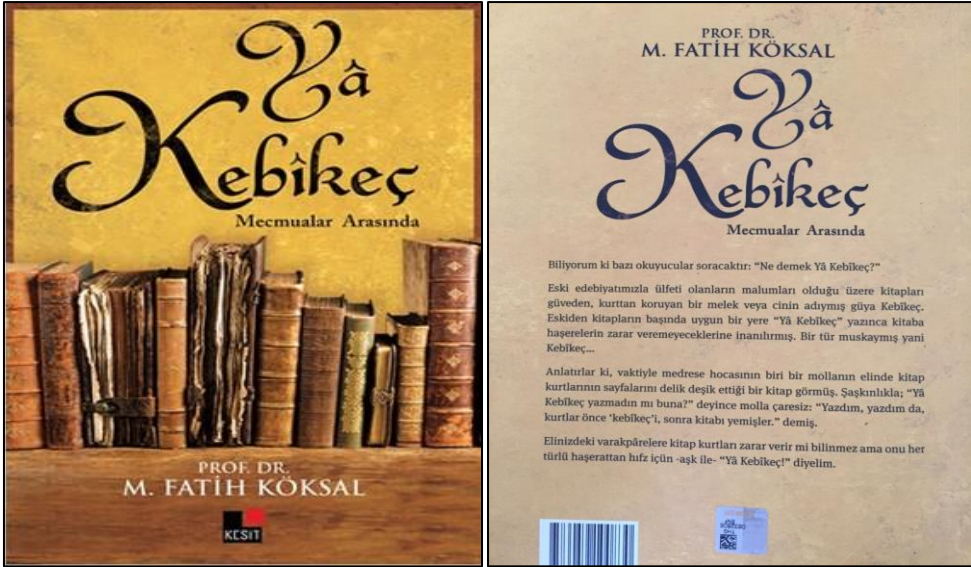
Kabul / Accepted: 17.07.2018

Kitap İnceleme/Book Review

YÂ KEBÎKEÇ-MECMUALAR ARASINDA / YAZ: KÖKSAL, M. FATİH.

İstanbul: Kesit Yayınları, 504 s., 2016, ISBN:978-605-9100-83-0,

Ali Hüsame KÖROĞLU*

Ciddi ve uzun süren bir çabanın ürünü olan makaleler, farklı zamanlarda ve kaynaklarda yayımlanmaktadır. Ancak değerli çalışmalara, artan iletişim imkânlarına rağmen, bazen kolay ulaşılamamaktadır. Bu nedenle akademik ürünler zaman zaman kitaplaştırılmaktadır. Prof. Dr. Fatih Köksal da yayımladığı makalelerini bu gaye ile “Ya Kebîkeç-Mecmualar Arasında-” başlığı altında bir araya getirmiştir.

Prof. Dr. İsmail Ünver Beyefendi’ye ve Prof. Dr. Günay Kut

* Öğr. Gör. , Çağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, alikoroğlu@cag.edu.tr

Hanımefendi'ye ithafla başlayan çalışma, konularına göre üç ana başlıktan ve bu başlıklar altında toplanmış otuz makaleden oluşmaktadır. Makalelerin bazıları bu kitapta ilk defa yayımlanmakla birlikte; diğerleri çeşitli zamanlarda ve dergilerde yayımlanmıştır. Yazılar farklı dergilerde çıktığı için yazıların atıf ve kaynakça usulleri de farklılık göstermektedir.

“Edebiyat Tarihimizden Damlalar” ana başlığı altında yer alan yazılardan ilki *Türkî-i Basît'in Son Temsilcileri veya “Çıkla Türkçe”nin Diyarbakırlı Sevdalıları* başlıklı yazıdır. Makalede 18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyılda Diyarbakır'da yaşamış olan Refî'-i Âmidî, Saîd Paşa ve Lüzûmî'nin sade Türkçeyle şiir yazması konu edilmiştir. Bu üç divan şairinin şiirlerinden örnekler verilerek ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir. Yazı üç maddeden oluşan sonuç kısmıyla da bitirilmiştir.

“*Divan Şiirinde “Türk”* başlıklı makalede, yazının başlık tercihi ile ilgili bir bilgi verildikten sonra Divan şairlerinin “Türk” kavramına bakışları açıklanmıştır. “Türk” kelimesinin Klâsik Türk şiirinde bir kavmin adı olarak nasıl geçtiğini sorgulayan yazar, kelimenin “bir millet adı” ve “mazmun” olarak iki farklı tarzda kullanımını tespit etmiştir. Bu tespitlerini de nasıl ve ne şekilde yorumlandığını örnek şiirlerle izah etmiştir.

Yazar, “*Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü'ne Katkılar*” başlıklı çalışmasında Türk Dil Kurumu'nun “Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü”ne dikkat çeker. Kendisinin yapmış olduğu çalışmalardan hareketle “Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü”nde geçmeyen Türkçe kelimeleri tespit ederek 39 kelimeyi alfabetik olarak sıralamıştır. Bu kelimelerin anlamları verilmiş, hangi metinlerde geçtiği gösterilmiş ve gerektiğinde kelimelerle ilgili bilgiler verilmiştir.

“*Yûnus Emre Dîvânı'nın Yeni Bir Nüshası ve Yûnus'un Yayımlanmamış Şiirleri*” başlıklı makalede Yunus Emre Divanı ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiş, şairin divanının yeni bulunan bir nüshası ve bu nüshadaki neşredilmemiş şiirlerinden bahsedilmiştir. Divanın iç ve dış özelliklerini tanıtan yazar, gerekli gördüğü durumlarda dipnotlarla izahlar yapmıştır. Şiirlerin Yunus'a ait olup olmadığının tespitinde belirlenen ölçütler de maddeler halinde sıralanmıştır. Yazının sonunda çalışmayla ilgili hususiyetler dipnot olarak açıklanmış ve divan nüshasındaki sıra gözetilerek 17 şiir çeviri yazıyla verilmiştir. Divandan örnek fotoğraflar yazıya eklenmiştir. Bu örneklerden sonra da “Son Notlar” başlığı ile metne ait açıklamalar yapılmıştır.

“*Divan Şiirinin “Garîb”leri-I: Sıra Dışı Gazeller*” başlıklı makalede, divan şiirinin “monoton, tekdüze, kalıplaşmış bir kurallar manzumesi” şeklinde yanlış algılanışına değinerek farklılığın dilde olduğuna dikkat çekilir. Yazar, divan şiirinin sağlam yapısına rağmen şiirdeki yeni yönelimlerden ve arayışlardan bahseder. Divan şiirinin omurgası olan *gazel* nazım şeklinin bilinen kafiye sistemi dışında gelenek içerisinde farklı kafiye şekillerinin de kullanıldığını belirtir ve bunları örnekler üzerinden açıklar.

Yazarın “*Divan Şiirinin “Garîb”leri-I: Kafiyeler...Kafiyeler*” başlıklı makalesinde ise divan şairlerinin yeni açılımlar denemek, yeknesaklığı giderme gibi sebeplerden ötürü alışılmamış türden kafiye sistemleri denemeleri üzerinde durulmuş ve bunlar farklı şairlere ait örnek şiirlerle izah edilmiştir.

“*Nazirecilik Geleneği ve Lâmiî*” başlıklı yazıya Lâmiî Çelebi’yi kısaca tanıtarak ve onun edebiyatımızdaki farklı yönüne dikkat çekerek başlayan yazar, nazire ve nazirecilik geleneği hakkında bilgi verir. Ayrıca mesnevi nazireciliği konusunda da birtakım sorulara cevap arar. Şuara tezkirelerinde onun nazireciliği ile ilgili tespitlerin olup olmadığı; Câmî’ü’n-nezâ’ir’de, Mecma’u’n-nezâ’ir’de ve Pervane Bey Mecmuası’nda da şiirlerinin ne ölçüde yer aldığı irdelenmiştir.

“*Mevlid Edebiyatımızın ‘En’leri, ‘İlk’leri ve ‘Tek’leri*” başlıklı yazıda Türklerin peygamber sevgisi çerçevesinde ortaya koydukları edebî türlerden biri olan mevlid üzerinde duran yazar, bu türün -kendi ifadesiyle- “uç” örneklerini başlıklar halinde açıklamıştır. Bu başlıklar; İlk Türkçe Mevlid, En Beğenilen Mevlid, En Uzun Mevlid, En Kısa Mevlid, İki Yazarlı Mevlid, Bir “Şaire”nin Mevlidi, En “Aykırı” Mevlid, En “İntihal” Mevlid, En Çok Nüshası Olan Mevlid, En Çok Basılan Mevlid, En “Alıntılı” Mevlid, En Çok “Ad”ı Olan Mevlid, En Çok Mevlid Yazılan Dönem, En Az Mevlid Yazılan Dönem, Sahibi En Çok Olan Mevlid’dir

“*Kur’an ve Modern Astronomi İlişkisi Hakkında Gayrı Matbû Bir Eser*” başlıklı yazıda, Kur’an ve astronomi ilmi arasındaki irtibatı araştıran “El-Musâhabâtü’l-felekiyyefi’l-işârâti’l-Kur’âniyye” adlı Türkçe yazma eser hakkında bilgi verilerek içindekileri bütün ayrıntısıyla açıklayan 88 sayfalık fihris tanıtmıştır.

Çalışmanın ikinci ana başlığı “Mecmualar Arasında”dır. Bu ana başlık

altında yer alan yazılardan ilki *Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-zâde Fevzî Mecmuası*'dır. Makalede mecmuaların önemine değinen yazar, mecmuaları farklı kategorilere ayırır. Şiir mecmualarının şair biyografilerine olan etkisi, Pervane Bey Mecmuası üzerinden değerlendirilmiş ve mecmuada yer alan şairlerin isimleri verilmiştir. Yazının sonuna da eserde yer alan biyografik bilgiler yer almıştır.

“*Mecmû'atü'n-Nezâ'ir'in Tanınmayan Muhtasar Bir Nüshası*” başlıklı yazıda mecmuaların edebiyat tarihimiz açısından önemine değinen yazar, nazire mecmuaları üzerine yapılan çalışmalardan ve bu nazirelerin önemlerinden bahseder. Ayrıca Mecmû'atü'n-Nezâ'ir'in tanınmayan bir nüshasını tanıtır ve mecmua tasnifine, çalışmalarına dair tekliflerde bulunur.

“*Divan Şiirinin “Garîb”leri-III: Bir Figür Şiir veya Şiir İçre Şiir*” başlıklı yazıda, figür şiirin edebiyatımızda kullanımı ve bu tür şiirler ortaya koyan şairlerin ve onların şiirlerinin tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca figür şiirlerin orijinal örnekleri de eklenmiş ve bunlarla ilgili bilgiler verilmiştir. Meâlî'nin bu konuda Apollinaire'ye öncülük etmesine de dikkat çekilmiştir. 16-17. yüzyılda Batı'dan pek çok hususta önde olan Türklerin bu alanda da emsal olması yazıda özellikle belirtilir.

“*Âşık Paşa'nın Şiirleri ve Bilinmeyen İki Gazeli*” başlıklı yazıda, Âşık Paşa'ya ait olan ve onun olduğu düşünülen eserler hakkında tanıtıcı bilgi verilmiştir. Bu eserlerden hareketle de şairin “mesnevi şairi” olarak nitelendirilmesi gerektiği ancak mesnevi şairi olduğu kadar gazel tarzında da tecrübe sahibi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bilinmeyen iki şiiri bu çalışma vesilesiyle tanıtılmıştır.

“*Eski Şiirimizin Kuş Dilli Şairleri*” başlıklı makalede “kuş dili” tabirinden ne anlaşıldığı ve anlaşılması gerektiği üzerine açıklamalarda bulunulmuş; bunun şiirimize nasıl sirayet ettiği hakkında izahlar yapılmıştır.

“*Malum Çıgıllıkların Meçhul Şairleri*” başlıklı makalede, 17. yüzyıl Osmanlısında ismi bilinmeyen bir şairin toplumsal hayatta ve devlet ricalinde bozulmayı anlatan manzumesi konu edilmiştir. Yazar, bu manzumeyi eski şiirin gündelik hayattan ve sosyal meselelerden uzak olmadığına delil olarak sunar. Ayrıca böyle ürünlerin tarihçileri ilgilendiren yönüne de dikkat çeker.

“*Bâkî'nin Bilinmeyen Veda Gazeli ve Dîvânında Bulunmayan Bazı Şiirleri*” başlıklı yazıda, şiir mecmualarında rastlanan Bâkî'nin son gazeli

olduğu ve Nev'î'ye gönderdiği ileri sürülen ancak divanında bulunmayan Veda gazeli ile yine divanında bulunmayan dört gazeli değerlendirilmiştir. Mecmuaların nüsha tavsiflerini veren yazar, yazının sonuna Bâkî'nin Divân'ında bulunmayan bu gazelleri eklemiştir.

“*İbni Kemâl'in Divânında Yer Almayan Bazı Şiirleri*” başlıklı yazıda, Yavuz Sultan Selim'in ünlü şeyhülislamı Kemal Paşazâde'nin Divanı üzerine yapılan çalışmaların eksikliklerine ve yetersizliklerine dikkat çeken Köksal, bu divanın tekrar çalışılması gerektiğini belirtir. Bunu da yaparken divan nüshalarının yanında şiir mecmuaları ve cönklerin dikkatle taranmasının gerekliliğini vurgular. Yazar, yeniden neşretmek isteyenlere de katkısı olması açaşından, şahsi kütüphanesinde bulunan ancak divanda bulunmayan şiirlerinin nüsha tavsiflerini ve şiirlerini verir. Yazı dört maddelik bir sonuça bitirilir.

“*Şiir Mecmûaları ve Cönklerde Yunus*” başlıklı yazıda, yazarın şahsi kütüphanesinde bulunan şiir mecmualarındaki ve cönklerdeki Yunus şiirleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuna şiirlerin bulunduğu mecmua ve cönklerin tavsif ve muhtevaları ile *Aruzla Yazılan Şiirler* ve *Heceyle Yazılan Şiirler* başlıkları altında Yunus'un şiirleri eklenmiştir.

“*Yenipazarlı Vâlî'nin İlk Manzum Kırk Hadis Tercümesi*” başlıklı makalede, kırk hadislerin yaygın bir tür olduğuna değinen yazar, muhtelif mecmualar içindeki risalecikler halinde karşılaşılan kırk hadislerin üçünü tespit etmiştir. Bunlardan biri de bu yazının konusu olan “Çil Hadis-i Resul” başlıklı kırk hadis tercümesidir. Tercümenin metni yazının sonuna eklenmiştir. Beyitler arasına hadis çevirilerinin başında yer alan hadislerin Arapça metinlerinin fotoğrafları konmuştur.

“Yenipazarlı Vâlî'nin İkinci Manzum Kırk Hadis Tercümesi” başlıklı makalede, Yenipazarlı Vâlî'nin daha önce zikredilmiş olan üç nüshasından ikincisi olan “Şerh-i Hadis-i Erbain-i Merhum Vâlî Efendi Rahmetullahi Aleyh” adlı kırk hadis tercümesi yazının konusu olmuştur. Yazar yayımladığı ilk kırk hadis tercümesiyle de bu çalışmayı mukayese etmiştir. Diğer yazısında olduğu gibi yazının sonuna kırk hadis tercümesi metnini koymuş ve aralara orijinal metinden fotoğraflar eklemiştir.

“Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılan Meçhul Eserlerden: Nâme-i Mahşer” başlıklı makalede, Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden biri olan Name-i Mahşer mesnevisi tanıtılır. Eserin dil ve imla özelliklerini de açıklayan yazar, metin neşrinde izlenmesi gereken yolu maddeler halinde vermiştir. Yazının sonuna da Name-i Mahşer mesnevisi eklenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ana başlığı “Makarr-ı Ulemâ'nın Şairleri”dir. Bu ana başlık altında yer alan makaleler ve içerikleri şu şekildedir:

“Kayserili Divan Şairi Belîğ ve Bilinmeyen Dîvânçesi” başlıklı yazıda Belîğ'in bilinmeyen mürettep Dîvânçe'si tanıtılır. Dîvânçe'deki bazı şiirler yazının sonuna eklenmiştir.

Yazar, “İbrâhîm Tennûrî'nin Dîvân'ı veya Gülşen-i Niyâz Adlı Bir Eseri Var mıdır?” başlıklı makalesinde, Türk tasavvuf edebiyatının önemli şahsiyetlerinden İbrâhîmTennûrî'ye atfedilen Gülşen-i Niyâz adlı eserin İbrahim Beg Dîvânı'nın bilinmeyen nüshası olduğunu tespit eder. Bu tespiti yaparken dayandığı gerekçeleri de maddeler halinde açıklar. Akabinde eserin asıl müellifi olan İbrahim Beg'i geniş şekilde tanıtır.

“Tennûrîzâde Mustafâ Bin Sun'ullah'ın “Hediyetü'l-Fukarâ” Adlı Eseri” başlıklı makalede, Tennurî-zâde Mustafâ bin Sun'ullâh'un Hediyetü'l-Fukarâ adlı eseri tanıtılmaktadır. Çalışmada eserin yazarı hakkında bilgi verildikten sonra eserin tanıtımına geçilir. Dört maddelik bir sonuçla da yazı sonlandırılır.

“Güpgüpzâde Ömer Avnî'ninTerceme-i Hâl-i İbrâhîm Tennûrî'si” başlıklı yazıda, yazarın çalışmaları esnasında tespit ettiği iki farklı “Terceme-i Hâl-i İbrâhîmTennûrî” adlı eserden Güpgüpzâde Ömer Avnî'ye ait olan mensur eseri tanıtır. Bu muhtasar terceme-i hâl metninin sadeleştirilmiş şekli ve orijinali yazıya eklenmiştir.

“*Bir Ahmed Remzî Dede Muhibbi: Osman Fevzi Olcay ve Mecmuası*” adlı makalede son Mevlevî şeyhlerinden Ahmed Remzî Dede üzerinde hazırlanan eserlerin kısa tanıtımını yapan yazar, Ahmed Remzî Dede hakkında Osman Fevzi Olcay tarafından yapılan ancak çalışmada adı geçmeyen bir yazma mecmuayı tanıtır. Yazının sonuna mecmuadan manzumeler eklenmiştir

“*Kayserili Mutasavvıf Şair Sâdıkî'nin İki Mersiyesi*” başlıklı yazıda 18. yüzyılda yaşamış Kayserili Sâdıkî'nin kaside ve mütekerrir murabba nazım şeklinde olan iki mersiyesi tanıtılır. Bu mersiye yazıya eklemiştir.

“*Zamânededen Bir Şikâyet Daha: Sâdıkî Baba'nın Âhir Zaman Manzumesi*” başlıklı yazıda yazarın şahsi kütüphanesindeki mecmuada bulunan Kayserili Sâdıkî Baba'nın 98 varaklık manzumesini tanıtan çalışmasıdır. Yazar, 17-18. yüzyıl şairlerinden olan Sâdıkî Baba'nın kaside nazım şekliyle kaleme aldığı şiirleri, “Devlet ve İlim Adamlarıyla İlgili Şikâyetler” ve “Toplum ve Toplum Hayatıyla İlgili Şikâyetler” başlıkları altında maddeler halinde sıralar. Ayrıca 17-18. yüzyıl Osmanlı toplum hayatında ve devlet ricalinde görülen aksaklıkların günümüzde de benzer şekilde görülmesine dikkat çeker. Çalışmanın sonuna Sâdıkî Baba'nın şiiri eklenmiştir.

“*Kayserili Şeyh Hüdâyî Baba ve Divânı*” başlıklı makalede 19. yüzyılın ilk yarısı ile 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı düşünülen Kayserili Şeyh Hüdâyî Baba'nın hayatı hakkında bilgiler verilir ve divanı tanıtılır. Divanda kafîye ve vezin bakımından “kusuru az olan” manzumelerden birkaçı da yazının sonuna eklenmiştir.

“*Kayseri'de Yanlış Kazınmış, Yanlış Okunmuş İki Cami Kitabesi*” başlıklı yazı Kayseri'de bulunan iki caminin inşa ve tamir kitabelerinin “yazımındaki” hatalara dikkat çekmek için kaleme alınmıştır. Ayrıca yazar, kitabelerin okunmasında bu gibi hataların nasıl giderileceği hususunda da tavsiyelerde bulunmuştur.

M. Fatih Köksal'ın bu çalışması, hem konu hem de tür bakımından eski edebiyatımızın birbirinden farklı sahalarını yoklayan araştırmalardan oluşmaktadır. Üç ana başlık altında toplanan yazılar, genel itibarıyla “klâsik edebiyatın değişik konularını içeren makaleler, şiir mecmuaları, cönkler hakkındaki tespitlere yer veren makaleler, Kayserili Divan şairleri ve onların

eserlerine yönelik değerlendirmeleri ihtiva eden makaleler” şeklinde bir araya getirilmiştir.

Kitaptaki yazılarda mecmualar arasında kalmış nice isim ve şiirden, bilinen şairlerin tanınmayan/bilinmeyen şiirlerine, biyografiden edebî metinlerdeki kültür tarihi izlerine kadar klâsik edebiyatımızın “bilinmeyenler” ine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Çeşitli vesilelerle mecmuaların önemine dikkat çeken eser; özellikle mecmua, divan çalışmak isteyen araştırmacıların karşılaşacakları muhtemel problemler, bunlarla ilgili tavsiyeler ve zengin kaynakçasıyla yol göstericidir.

Eser, divan nüshalarında olmayan ancak şiir mecmualarında veya cönklerde tespit edilen şiirlerin durumu ile ilgili yapılması gerekenler, mecmua çalışmalarında izlenecek yöntem ile ilgili teklifler, klâsik edebiyatın bilinmeyen şairlerini ve şiirlerini tanıtması ve daha birçok tespitle klâsik edebiyata ilgi duyan, alanda çalışmak yapmak isteyen herkes tarafından okunması gereken bir eserdir.

Netice itibariyle eserin hem edebiyat tarihimize ve divan edebiyatına ilgi duyan araştırmacılara hem de Türkoloji öğrencilerine katkı sağlayacak kıymetli bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.